

Tårgas och gummikulor mot psykiatrins patienter

Personal och patienter på El Borda, ett av Latinamerikas mest kända psykiatriska sjukhus känner sig ständigt hotade. Byggnader där patienterna med stöd av volontärer utövar kulturell verksamhet rivs, en efter en.

Text & bild: Patricio Salinas Agurto | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 4 2016

När jag kommer in i El Borda-området och frågar efter byggnaden som konstnärerna träffas i, blir jag visad till ett äldre hus där hela framsidan är målad i graffitistil. Klockan är elva på förmiddagen en regnig vårdag och det är bara Mirtha som väntar. Hon arbetar som volontär sedan flera år tillbaka. Hon är advokat till yrket och bestämde sig för att stödja konstnärernas verksamhet inom Borda, sedan hennes 19-årige son som led av djup depression tog livet av sig.

– Det har varit en sätt att förstå min egen son och försöka hjälpa andra som befinner sig i en liknade situation, säger hon.

Så småningom börjar de komma, en efter en, de som ska delta i den workshop som jag ska vara lärare i. Tidigt på morgonen, omkring klockan sju får en del patienterna starka lugnande medel vilket gör att de blir trötta långt in på eftermiddagen. Till slut kommer ändå omkring 15 deltagare.

De börjar presentera sig, och berättar sina historier och varför de befinner sig på El Borda. Jag känner snabbt att de behöver prata av sig, ofta avbryter de varandra. De berättar anekdoter, fantasier och personliga historier. De kommer hit, inte för att bli konstnärer eller använda bilder som en slags terapi. De vill använda fotografi som ett medium för att kommunicera, förmedla sin ångest, fantasier och drömmar.

David.

Beatriz.

Gustavo.

De har verkligen mycket att berätta. Ruben arbetade som läkare och minns fortfarande en del av sina patienter. Andreas arbetade inom sjukvården och drömmer om att återkomma till sitt arbete. Gustavo vandrar omkring på stan nästan varje dag, samlar på allt som han anser har ett värde och ibland sover han under broarna, tillsammans med andra hemlösa. Christian är journalist och har börjat arbeta på den välkända La Colifata, radion som de intagna driver från sjukhusets trädgård.

De leker med de små digitala kamerorna och försöker ta porträttbilder av varandra. Så småningom blir det många bilder och tanken är att göra en utställning med egna fotografier. Planen är att jag ska återkomma till El Borda och gå igenom deras bildmaterial.

Personal och patienter på Borda psykiatriska sjukhus i Buenos Aires har länge känt sig hotade. Staden vill riva vissa av byggnaderna där kreativa verksamheter bedrivs, för att bygga ett bostadskomplex, Centro Civil. Mauricio Marci som tidigare var borgmästare hade godkänt att polis får ingripa för att se till att rivningarna kan genomföras. Han är numera president i landet.

Den senaste öppna konfrontationen med regeringen var den 23 april i år, när en polisstyrka med 200 man kom in på sjukhusområdet och började demontera en ateljé där patienterna utövade en av sina fria aktiviteter.

Polisen använde tårgas och gummikulor vilket ledde till att över trettio blev skadade. Även några journalister sårades.

Sjukhuspersonalen reagerade starkt mot att Mauricio Macri och myndigheterna i Buenos Aires tillät ett "sådant barbari, en händelse utan motstycke, att utsätta ett psykiatriskt sjukhus för en så våldsam aktion."

Spänningen som skapades var obehaglig och patienterna försökte skydda byggnaden som de uppfattade som sin egen. Sjukhuspersonal har uttryckt sin oro: "Vi känner en djup förvirring och smärta. Vissa patienter led av panikattacker till följd av polisens agerande. Många patienter som var på väg att stabiliseras blev sämre. Så mycket sorg och så mycket

ångest, vi kommer aldrig att glömma denna dag då Borda grät.”

Det var inte första gången som en allvarlig och våldsam händelse inträffade inom El Borda sjukhusområde. Anställda, patienter, läkare och politiker samlades i april 2013 i opposition mot rivning och till försvaret för folkhälsan, istället blev svaret en stark repression.

Polisstyrkor kom in och slog ner dem som manifesterade. Dåvarande borgmästaren Mauricio Macri blev ett år senare friad av domstolen för anklagelsen att ha använt ”onödigt våld.”

Den rådande psykiatriska vården inom El Borda har inspirerats från Italien, där Franco Basaglia kämpade under 1960-talet för så kallade ”galna” män och kvinnor och för patienters värdighet. Han förespråkade att stänga de psykiatriska institutionerna och inrätta ett alternativt, lokalt stöd- och rehabiliteringssystem. Basaglia betraktas idag som en förgrundsgestalt inom psykiatrivården. El Borda grundades i november 1865 med namnet Hospicio de San Buenaventura, och döptes 1967 till José T. Borda National Hospital, för att hedra psykiatrikern Jose Tiburcio Borda som vid den tidpunkten var chef för avdelningen för psykiatri vid universitetet i Buenos Aires.

På El Borda bor patienterna en begränsad tid och man försöker integrera dem i det civila samhället så snart som möjligt. Men en del patienter stannar längre tid. Så är det för Christian.

– Att delta i det interna radioprogrammet, La Colifata på lördagarna, har varit vitalt för att återskapa mitt eget jag, både som person och professionell, kommenterar Cristian, inte utan stolthet.

La Colifata startade sina program i augusti 1991 på initiativ av en studerande och senare psykolog Alfredo Olivera, som en del av återhämtning i behandling för patienter på El Borda.

Förlust av språket är en av de faktorer som är förknippad med psykoser. Att ändra uppfattningen att intagna är farliga människor och att förbättra förståelsen av problemet med psykiskt lidande, är de tre viktiga ändamålen med det öppna

radioprogrammet.

De som gör programmet är patienter och före detta patienter från sjukhuset. De arbetar enligt Open Mik-principen som innebär att det inte finns några fasta mikrofoner eller en sluten studio.

Namnet Colifata kommer ursprungligen från den populära gatuslangen lyumfardo-dialekten, och betyder "Kära galna". La Colifata har blivit inspirationskälla i flera olika länder, bland annat i Sverige med Radio Totalnormal.

På El Borda kan patienterna delta i frivilliga aktiviteter som teaterverkstad, cirkusverkstad, tecknarverkstad och fri dans. Studenter, konstnärer, skådespelare, cirkusartister kommer utifrån och arbetar med patienterna. Dessa verksamheter är självständiga och står inte under kontroll av sjukhusmyndigheterna. Aktiviteterna har pågått i flera år, men volontären Mirtha är rädd att saker och ting kan ändras.

– Området där sjukhuset ligger har blivit attraktivt för de stora byggbolagen och de försöker gång på gång "erövra" en del av vårt territorium. Man har en känsla av bräcklighet. När som helst kommer grävmaskiner med stöd av poliser och river ner våra byggnader, allt som vi har försökt skapa med våra patienter, påpekar Mirtha resignerat.

Dagen har blivit vacker, det känns att våren är på väg.

Patricio Salinas Agurto

